

NEMZETI TÁRSALKODÓ.

Első félév.

Kolozsvár, Martius' 14kén, 1839.

11. szám.

Tartalom: Reminiscenciák 1837ről, (Árokalyi) 81. l. A' Daguerotype, (y.) 86. l.

Reminiscenciák 1837ről.

(Folytatás.)

A' brassói közönségesen divatozó nyelv a' németnek azon korcsa, melyet Erdélyben szász nyelvnek kereszteltek, azonban a' csinosabb körökben hallani tiszta németiséget is. A' görögök az oláh nyelvet, de a' kereskedők, kik közlekedésben vannak Bukaresttel 's a' macedoniai városokkal, értik 's beszélnek az új görögöt is. Nevezetes tünemény azonban Brassóban az, hogy itt legszélesebb kiterjedéssel a' magyar nyelv bír; ritka, ki bár törve 's elferdítve nem beszélne azt. Egyetlen példa, hogy német városban a' magyar nyelvet elvileg tanulják. Ha eddig nem, most alkalmam lön meggyőződni, hogy a' szász nemzet az „okos és előre látó“ praedicatumot méltán megérdemli. Hisz' a' nepes Háromszéknek Brassó lévén vásárhelye, mennyit vesztené ez, ha a' magyar nyelvet nem értvén a' közlekedés' legelső segéd eszközeit nem birná. Háromszéknek pénze jobbadán Brassóba foly bé, 's a' brassói embernek annyit e' nemzet' nyelvéből, mennyivel kézmiveivel pénzét kicserélheti, csak tudnia kell. 'S ezen magyarságot is bizony nem Kolozsvárról, 's nem is Pestről hozatott nyelvmesterek tanítják bé. Az egész város székely cselédséget tart; év' kezdetén százként seregelenek Brassóba a' székely föld' e-gésségtől pirosuló, kerek termetű hölgyei, kik itt szolgálatot vállalván egyszersmind a' serdülő nem-

zedéknek mestereivé lesznek a' magyar nyelvben. Ezen canalison szivárog át nyelvünk a' német ivadékba, de a' melly a' keleti lágyságot és síma gördülékenységet ritkán vagy soha sem képes darabos nyelvével egyeztetni. Azon pörbeszédekről, mellyeket ezen hölgyek úton útfélen hallatnak, azt kell hinnem, hogy Brassó ezen hölgyek' ártatlanságát nem azon tisztaságban adja vissza szülőtte földjöknek, mellyben átvette volt.

Brassó, számos templomai között mind történeti mind építészeti tekintetben az elsőség a' Luthert követők' székes templomát illeti. Ez a' nagy piac' keleti oldalán roppant emléke a' hajdonkor' nagyszerű vállalatának, az emberi kéz' legmerészebb mivei közé tartozik, 's Erdélyben a' goth izlésű építészetnek egyik tiszteletre méltó remekje. Tornyával együtt faragott négyszegű kövekből épült a' 14dik utolsó, 's az azt követő század' első felében, 40 évek' leforgása alatt. Az 1639ben történt nagy égéskor; midőn egy pár óra alatt az egész város porrá égett, 's több százan estek a' dühösködő lángoknak áldozatul; felette sokat vésztett küldiségéből. Az' oldaloszlopokon, valamint az erkélyen aranyos szobrok 's egyéb goth czifraságok most fényökből 's alakjokból az idő által kivetkeztetvék, ezek között de már alig kivethetők a' 12 apostoloknak az idő' kormától fekete-festett szinte ismerhetlen szobrai. A' templom' északi felén több kőfaragványok mutat-

nak érdekes látványokat; itt egy oszlopról egy gyermek kandikál a jövő menők után, másutt hajdankori gothi szabású díszruhában látunk egy éltet anyókat feszeskedni. Belől a templom hajóját 16 toskanai oszlop tartja két sorban. Az oldalfalak 's oszlopok közé boltíves galleriák helyezték gyontatószék alakú ülésekkel. Az oltár, mint mindenütt a szászoknál, nagyon egyszerű, 's alatta ma is háláson tisztelt tetemek, Honter János, a barczai nagy reformátor ereklyéi nyugsznak. Az oszlopok 's karzatok oldalain aranyozott emlékiratokat olvasunk; a Barcza 's Brassó jelesinek emléke van e sorokban letéve. Órákig e méltóságos egyházban mulathatánk, ha minden oszlopok, 's a belső hajó alatt nyugvó siremlékek felírásait érkeznék elolvasni. Honter János, Wagner Bálint, Fuchs 's Weisz Mihálynak, a tudós 's nagy harczfinak, a Jósikától méltán megénekelteknek, 's más dérékek szellemeinek égi társaságában képzelők magunkat, kik itt, más jeles honfiakkal együtt például 's tanúságul az utókornak kiragadvák az enyészet hatalma alól.

„Azon tisztelet, 's mondhatni, vallásos érzélem, melylyel a szász nemzet érdemkoszorus hőseit, kik érte tollal vagy karddal áldozának, öleli, 's nevöket átadja a maradéknak, ezen nemzetet legszebb oldaláról ismerteti, 's erkölcsi nemes érzetének ékes szoló tolmácsa. Nálunk a maradék hálájára, vagy érdem méltánylására ki számoljon? Hány bölcs, 's lángkeblű hazafi nyugszik sírjában feledve sorosított, 's nemzetétől, kikért mindenét feláldozá? míg a szász nemzet templomaiban, mint annyi pantheonban örökíti jelesbjeinek emlékét? S kérdés, hol az emlék, melylyel a nemzet egy Kazinczyt megtisztelt, míg ő szíve nyugalmát 's gyermekeinek kenyerét a haza oltárára vitte áldozatul? „Ímígy buzgólkodik társam; szemeit a nagy oltár körüli sirításokon jártatván. „Higyünk, mondam én, nemzetiségünk nemtőjében;

ha azon jóslat: „Magyarország nem volt, hanem lesz,“ nem csak egy szép lélek ábrándozása, úgy eljön az idő, 's lesz nemzeti pantheon is Magyar honban, 's akkor egy szerencsésebb kor kiemelendi a századok sirálmából a nemzet örök hálájára érdemesülteket.

Weiszot a Jósika „Utolsó Bátor“ című regényéből ismervén az olvasó, a Weisznál nagyobb Honter Jánossal is el nem mulathatom itt egy pár szóval megismertetni Honter brassói születésű a 16 század elején Német honban 's Helvétziában tartózkodása alkalmával a reformátusok 's különösen a Luther tudományával megbarátkozván, 1533ban Erdélybe vissza jő, sajtót 's könyvnyomókat hozmagával, 's Brassóban felállítja az első erdélyi könyvnyomó intézetet. Főleg ezen sajtón nyomott könyvek terjesztették el a Barczaságon a Luther új tudományát olly sebességgel, hogy a Honter megérkezése után 10 évvel az egész Barcza a Luther tudományát vallotta. Honter az akkori időhöz képest igen tudós, közéletében mindeneket elkötelező, 's erkölcsiben annyira szigorú, hogy eskütt ellenei sem találhattak benne kivétőt. Számos munkái közt, a mint azokat Benkőnél elé sorolva olvashatni, „Görög 's latin példabeszédek“ című, 1541ben Brassóban megjelent munkája, mellynek előbeszédjét Pesti Gáspár, akkori jeles tudós írja, arról nevezetes, mikép ottan az állitatik, hogy a Honter által hozott sajtó legelső munkája egy görög latin nyelvtudomány lett volna. — Honter apja Gras György volt, 's maga is sokáig a Gras nevet használta; azonban egykor az Oltba, vagy a Rajnába bukván, a folyam ereje éppen egy örvény felé sodorta, hol sírját találandja, ha a partról a folyamba csüngő bodzafa ágat meg nem ragadhatja, de a melyet szerencsésen megkapván általa partra kapaszkodik. Hálából a Holundertől, (német neve a bodzának) a mint az szászosan Honter hangon ejtetik ki, magát a történet után Honternek hívatta. Ezt beszéli a rege; én jót nem állok.

A' római hitűek' Sz. Péter' és Pálról' nevezett temploma a' Klastrom utczában újabb sztilből épült, 's a' mint beszélék egy földalatti folyosó köti össze a' ferencziek' zárdájával 's templomával a' Sz. János utczában. Régen ezen zárdát a' Sz. Klára' szűzei lakták. A' jambor szerzetesek posztó készítő műhelyt bírnak zárdájokban. A' Péter' és Pál' templomához tartozik egy jeles normalis iskola.

Az ó hitűek' bolgárszegi temploma is megtekintést érdemel. A' templom, 's a' mellette fekvő temető ércztől csillogó sírkeresztjeivel a' népességhez arányban nem elég tágasok; főleg a' temető sokkal szűkebb mint sem egészségi tekintetben tanácsos lennéne; halmokra hanyvák, 's többször egy sír' kiásása csak több koporsók' kiemelésével eszközölthetik. A' templom többször javíttatott ki, 's mint látszik egykor Ersébeth muszka császárné' kegyéből. Ezen kegyelem' emlékezetére a' következő irást vésék arany betűkkel a' főajtó' homlok fokába: *Pia Liberalitate Elisabetha Petrovnae Monocratrix Totius Russiae Imperatricis Invictae Hic Sacer Locus est Renovatus. Anno 1751.* — A' felirás' latinságának bűneiről számoljon a' ki oda irta.

A' város' más templomai csekélyebb érdekűek lévén leírásokkal nem fárasztom sem magamat, sem a' t. olvasó' türelmét.

A' brassói építvények jobbadán kényelemre 's tartósságra, mint csinra 's szabályosságra számítottak, há' nem örömet legel a' szem rajtok, de nem is botránkozik meg bennök; tömegekben a' nagyszerűség' bélyege feltűnő, 's külalakjukon az aggkor' sok keserves tapasztalásokra mutató büskomolyságát viselik. Am' de jeles új ízlésű építvények is számosan találtnak, és a' jó öreg városnak nevezett Brassó (die gute alte Stadt Kronstadt) nem irtozik a' korszerűségtől is. Tetszik nekem Brassót' kül alakjára azon becsületes öreg magyarhoz hasonlítani, ki

régi öltözete mellett az új divathól is kezdi tőrni a' bőv nadrágot 's még egy két darabot.

Az új építészetnek remekje Brassóban az ágostaiak' két emeletes főiskolája, keleti oldalán a' székes templomnak, 's attól a' Sz. Lélek utca által elválasztva. Nagyon meglepőleg néz ki egymás mellett ezen két épület, egyik szent emléke régen múlt századoknak, képviselője egy erőteljes kornak, a' másik jelen korunk' ügyének védője, 's tanuja, hogy erős akarat' hatalma csodákat képes teremteni minden időben. A' főiskolától (gymnasium) a' főpápi lak választja el a' kisebb iskolák' épületét, hol az alsóbb elemek kilencz osztályokban tanítatnak. A' főiskola' ezen célra készült tágas teremciben egy rectornek nevezett oktató négy más közoktatókkal a' felsőbb tudományokat tanítja. Az alsóbb osztályok' tanítói rangra kisebbek, 's szám szerint tízen vagynak, ide nem számlálván az öregebb diákokból kiszemelt 's évenként változó 4 altanítókat. Hazai törvényt ifiaink rendszerént Kolozsvártt tanulnak. A' gymnasiumon kívül a' városban még 5 leány, egy magyar, 's a' külvárosokban 6 külön iskolájok van az ágostaiaknak, a' görögöknek a' belvárosban 1 három osztályokkal, 's a' görög külvárosban ismét egy két osztályokkal. Az aliskolák' eredete bizonytalan. A' főiskolát a' Honter János' hathatós közbenjárására a' brassói tanács alapítá 1544ben. Maga Honter kormányzá' azt darabig, majd a' tudós Wagner Bálint választatott az iskola' rectorává, ki azt első szedte rendbe, 's szorítá határozott törvények alá. Wagnert úgy lehet tekinteni, mint ezen iskola' második alapítóját; megholt mint brassói főpápi 1557ben. A' gymnasium' mostani rectora Freyschkes úr igen mivelt, 's barátságos férfi, egyszerűsmind örje a' könyvtárnak is. Ezen férfinak 's a' derék Wolf úr' (philosophia professora) szivességének köszönheti az olvasó, a' mit a' brassói főiskoláról e' lapokban olvashat.

Különös figyelmet érdemel az iskola' körében még a' gymnasium' könyvtára, a' Hontert által alapított. A' könyvek több ezer nyomtatott 's kézirati darabokból több szobákban facultások szerint vannak elrendelve, leggazdagabb, mint más erdélyi iskolák' könyvtárainál is, a' theologiai osztály; azután következik a' historiai osztály, mint erősíté az érdemes rector úr, becsét nagyra emelik a' sok százakra menő hazai történeteket tárgyazó kéziratok. Legszegényebb a' realis életre tartozó gyűjtemény, éppen mint más kisebb könyvtárainknál. Jeles kis ásvány gyűjtemény is látható itt, özönvíz előtti világból ritkaságokkal, de minden rend nélkül, hasonlatosságára más apró ásványgyűjteményeknek hazánkban. Maga a' könyvtár sem dicsekkethet ritka csinnal 's rendtartással. Egyéb ritkaságok közt mutatják Honternek egy ritka imádságos könyvét, 's egy kéziratban levő levelet, mellyet Luther küldött neki Wittenbergából. Ezen levélben magasztalja őt Luther a' reformatio ügyébeni buzgolkodásáért, 's továbbra is állhatatosságra inti. Az 1689dik évi égés előtt ezen könyvtár Erdélynek leggazdagabb könyvtára volt, azért nevezik azt a' régi iratokban a' „Barcza' Vatikánjának.“ Azt tartják, hogy Buda' várának a' 16dik században történt megvétele' alkalmával a' Hunyadi Mátyás' könyvtarából számos kéziratok kerültek volna ezen könyvtárba. Második József császár is tudakozódott 1773ban Erdélyben jártával ezen kéziratok után, de már ekkor nem találtattak. Hihető az 1689ki nagy égéskor ezek is elégték.

Altaljában véve Erdélyben a' közoktatói pályához mért anyagi jutalom nem igen kecsegtető, pedig a' becsület 's jutalmazó öntudat mellé kell még valami, a' mit sem szép szó, sem czímeres erkölcsi méltánylat ki nem elégíthet, de az ágostai hitűek' iskoláinál munkálódó közoktatók az anyagi jólét' legfelső fokán álló szász nemzet' kebelében fáradaimaik után aránylag

legcsekélyebb bért kapnak a' hazában. Ennek közelebbi okát abban találom, hogy náluk a' közoktatóság nem czél, csak eszköze egy — nem mondom magasabb, de nagyon csiklandós célérésnek, t. i. egy gazdag papság' elnyerhetésének. Más hitűeknél, 's névszerént a' reformatusoknál kiszemeltetnek a' közoktatásra alkalmas férfiak, kik a' papságot is örömetest cserélik el érte, nem ugyan a' haszonért, melly egyikben sem fizeti meg a' lélekismeretes fáradaimat, hanem fensőbb erkölcsi érdekek miatt; de a' szász atyafiaknál a' közoktatóság lépcsőzet, mellynek legfelső fokán van letéve az arany korona, többnyire sok keserves évek', sőt egy hosszú élet' drága bére. Ezen rendszernek lehetnek jó, de annál többek vélekedésem szerint az egész nemzetre ható rossz következései. Tudásom szerint nem csak a' barczasági kerületben, másutt is úgy van az Erdélyben a' szászoknál. Mindjárt elbeszélemdem. A' papságra törekvő ifiu felső országi utazásaiból megtérvén rendeltetése' helyére, a' világért sem merészkednék egy megyében ürességbe jött hivatalt kérni vagy vadászni. Életének következő 20 — 30 évei alatt csak a' tanítói pálya áll előtte, 's ha a' fensőbb osztályok alkalmas egyénekkal ellátvák, a' történhető változás' esetében a' legelső latin osztály bízatik gondja alá. Legyen ő költő, történetbuvár, vagy legyen a' zsidó régiség arany borjával egyedüli kebeltudománya, ő a' latin nyelv' első elemeit tanítandja, míg az öregebbek' elölépésével egy fokkal fölebb léphet. Így megyen vagy inkább menettetik a' szegény candidatus, míg a' legfelsőbbet az oktatói pályán, a' rector'ságot eléri. Ezen idő alatt könyven lefolyhat 20 év; ekkor már a' fürge mosolygó ifiu komoly férfiuvá lett, ősz hajszákkal a' tulsó mint az innenső parthoz közelebb álló. Ennyi még nem elég. Ha egy nagyobb megye' papsága jön ürességbe, ő csak öregebb papok mellé végtül iratik a' kijelelték' sorába,

vagy talán egy öregebb úgy nevezett prédikátorral (Prediger) jön összeütközésbe, ki rángatja a' realis pap után következik; ekkor ő csálhatatlanul ki marad; mert a' megyék' választói századok óta öröklött azon maximának „in senne consilium“ becsületére az öregebbet választandják. És így mindig kimarad ő, míg nem akad nálaál öregebb választható; vagy pedig a' legcsekélyebb jövedelmű megyébe csak ugyan mint első megválasztathatik, és ő mint egy második Josué 40 évi vándorlás után bélépik az ígért' földére. Az életnek legszebb részét így leélvén vagy inkább elsanyarogván, 20.—30. év multán, az élet' terheitől lenyomva, életuntan, adósságoktól megnépesedett családja miatt, vagy jó reménység' fejében megterhelve, az energiáját vesztett férfiuból, ki életének legszebb részét egy kénytelen, soha sem ohajtott hivatalra vesztegette, lesz egy gyenge pap, új elhivatásában csak nyugodalmat 's pénzt kereső, a' mellyeket meg is nyer. Ezen rendszer számos rossz következéséből megemlítem a' következőket.

1) Sok, ki természeti 's szerzett jelességeinél fogva elhivatását érzi a' papságra és csak a' papságra, köz oktatásra pedig éppen nem termett, inkább más pályát választ magának, 's általa az, egyház lelkes szónokát veszti el, ki más pályáján képességeit nem fejtheti ki eléggé.

2) Az oktatóság csak lépcsőzetnek nézetvén sokat vesz erkölcsi becséből, a' midőn a' legnemesebb elhivatás, önző érdekek' szolgáljává aljasítatik.

3) Csekély jutalom lévén hozzá kötve, kivált a' szegényebb sorsu tanító várva várja, hogy ezen becsületos nyomoruságtól menekedjék. Unt hivataltól pedig azon jótékony hatást, mellyet a' szenvedélylyel üzött gyakorol, soha sem várhatni.

4) A' pap akkor lépik hivatalába; mikor más örömetst menekednek annak terheitől; mi-

kor a' lélek' teremtő 's képző tehetségei vesztegni kezdenek rugalmasságokból; mikor az indulat' tüze hamvadni kezd, 's a' kor' duló keze a' test és lélekerők felett egyiránt kezdi gyakorolni hatalmát; innen van aztán, hogy a' századoknál Erdélyben a' szónoki miveltség terra incognita, pedig a' szónoki miveltség' virágzása vajmi hatalmas rugója a' szellem' ébredésének, jó eszmék' lábrakapásának 's a' t. Hamvadó szívből nehezen támad lelkesítő szó, melly tette melegítse a' szíveket.

Honnan van még is, hogy az oktatáságnak illy hiányos elrendeltetése mellett a' szász nemzet általánosan véve Erdélyben a' jó létnek 's miveltségnek legmagasabb fokán áll? Ennek okát kétségtelenül jó karban lévő népiskoláiban, egy századok óta megpróbált idves szerkezetben 's felette kedvező municipalitásában kereshetjük.

A' brassói iskolák azonban kivételképpen állanak ezen rendszerben annyiban, hogy itt a' közoktatókat jobbacskán fizetik. 'S ennyiben hagyjunk fel e' tárgygyal, még csak egy két érdekes hely' megtekintésére fordítván figyelmünket.

A' brassói középületek között nevezetes még a' nagy házár, egy terjedelmes épület egy emeletre: 1545-ben építetté Hirscher Apollonia, egy városbíró özvegye. Különböző osztályokra van felosztva, hol minden brassói kézmivesek' árui láthatók a' vásárnapokon. — A' tanácsház a' nagy piac' kellő közepén csinos tornyával. Kár érte, hogy más helyet nem választának neki; sokat veszti miatta a' kilátás, 's szűkül általa az aránylag nem igen tágas vásártér. 1420ik évben építetté, 1770ben megnyitattott, két fő terem mellett az első emeletben számos hivatali szobákkal van ellátva. — A' fenyegetőház négyszegre épült egy emeletes épület 26 tömlöcz szobákkal, hol az adósságért fogházba került kézmivesek mesterségöket folytathatják.

Van még itt egy nagyobb és kisebb katonalak, egy ispotály a katonák, s más elerőtlenedett szegény öregek számára; a magánosok számos régibb és újabb izlésű derék épületeit nem is említvén.

A város és vidék tudomány s műkedvelői számára Német Vilmos csinos könyvkereskedést tart, egy kölcsönözőkönyvtárral a szépnem számára. Gött János vállalkozó sajtó birtokossal egy német ujságot ad ki, mellynek csak a vidékben több van 400 előfizetői nél. A Gött műhelyében még egy oláh, s magyar ujság is adatik ki jelenleg, az utóbbi azonban már is a részvétlenségben sinlik, sőt vannak, kik azt mondják, hogy már a harangozó pénzt is látták a gyermek szájában. Erdélyben egy magyar ujság is alig teng s fél a brassói Hírlap leendő első, melly példányát fogja mutatni annak, hogy [mostani részvétünk levegőjét egyetlen magyar hírlap is úgy megtudja emészteni; hogy mellette egy másodikat minden órán a fulladástól kell féltetni, pedig vajmi kívánatos volna, a világtól helyzeténél fogva elszigetelt székely földön a hasznos ismeretek terjesztésének minél több ilyen propagandáit láthatnunk.] Egy másik könyvsajtó a Schobel örökösöke, most a görögök által haszonbérben bíratik, s görög munkák terjesztésére hasznaltatik.

(Folytatása közelebről.)

Árokalyi.

A' Daguerotype.

(Vége.)

A mesterségnek nincs miért vinni többé ezen új versenytárral; nem egy ötromba, eröművi találmányról van itt szó; jól meg kell jegyezni, melly legfelebb árnyék, részlet nélküli tömpeket tudna előállítani s minden haszna néhány órai kézi munka megkimélése lenne. Nem,

a' leggyöngédebb, a' legelvégezettebb, a' legtökélyesb másodszorítás ez, mit csak isten munkái s az emberek művei ohajthatnak. Es még azt is jegyezd meg, hogy ez a másodszorítás koránt sem egy és egyforma mint vélhetnők. Egy is azon természet után, azon egy módon másolt képletek közül az elébbihez nem hasonlító; a' nap' órája, az ég' színe, a' lég' tisztsága, a' tavasz' szelid melege, a' tél' durva fanyarsága, az ős' meleg színelei, az átlátszó víz' tükrözései, a' légkör' minden változatai bámulatosan ismétlődnek ezen bámulatos képletekben, mellyeket a' légi nemtők' lehelletére születteknek mondanál.

Igy látók a' Daguerotype által teremtett képletek' sorában Párizst egy meleg napsugár által ismételve; a' napvilág' elolvadt azon tiszteletes falakon, mellyek élesen költek ki az árnyados árnyékok' közül; láttuk aztán Párizst borus ég' alatt ismételve, midőn a' víz' cseppenként búsán hull, midőn az ég' nedves fátyollal bévonva, midőn a' hideg szomorúan össze bűtatja a' város' legkisebb köveit. E' szerint a' külvilág' ezen másodszorítása' módja a' részletek' kimondhatlan hűségének nagy érdeméhez, a' világozóság' hihetlen hűségének nagy érdemét ragasztja. Igy legelső tekintetre megismered a' halvány párizsi nap' által másolt rajztól az Olaszhon' hó napja által teremtett rajtot. Bizonyával mondod: ez a' Helveczia' hideg völgyeiből költ táj; ez a' Sahara' sivatagaitól kölcsönözött vidékkép; a' csupa ég' megpillantásából megkülönbözteted a' firenzai campanillát és a' Notre Dame' tornyait, a' díszes vagy rémítő két tornyot. Valóban bámulatos találmány, melly híven megtartja nem csak a' helyek' azonságát, hanem a' nap' azonságát is.

Es még jegyezd meg, hogy az ember mindig ura marad még azon világozóságnak is, mellyet működtet. Egy másodperczel több vagy kevesebb sokat tesz ezen munkában. Inkább sze-

reted a' részleteket mint a' tömeget? Két perc alatt rajzod van, a' millyent csak Martin tud csinálni; egy költői 's egy piczinyt fátyolozott zavar, mellyben a' szem többet vél látni, mint a' mennyit lát valósággal. Vagy, mint az építész, az emléket kiválva kívánod, úgy a' mint alkottaték 's kivetkeztetve körületétől, melly látását kisebbitné? Ennek is szót fogad megint a' nap, felemészt mindent a' mi mellékes és emléked elszigetelt leend, mint az oszlop a' Vendome piacz' közepén. Azonagy bánás-módjával minden kívánt czélt el fogsz érni, a' hajnal hasadtától az est' szürkületéig.

Nem legkisebb tárgya bámulásunknak még az, hogy ha egyszer a' nap vagy a' világosság bévégezte a' munkáját, sem nap sem világosság nem fog többé rajta. Azt a' gyarló gyantárt, mellyen csak az imént annyi hatalmas vala, már hiában teszed ki a' verőfényre; tartós és elveszhetlen mintegy aczélmetszet. Lehetlen fenyeiben parancsolni; mintha igazán azt mondanók a' világosságnak: Eddig, és tovább ne!

Ismered a' setét kamra' hatását. A' setét kamrában a' kűtárgyak páratlan igazsággal tükröződnek; de a' setét kamra magában semmit sem származtat; nem festvény az, csak tükör, mellyben semmi nem marad meg. Képzeld már, hogy ez a' tükör tartsa meg a' reá sugárzott tárgyak bélyegét 's csaknem teljes eszméd lesz a' Daguerotypepról.

Többet mondok, a' hold maga, az a' bizonytalan és változó fény, a' napnak, mellytől 20 millió mértföldnyi távulságra van, ez a' halvány tükrödzése; a' hold is ezt a' szint, mellyet talán egy felső sugallás adott bé felfedezőjének, beszívhatja. Látók a' változékony csillagzat' képének bényomott bélyegét a' Daguerre' tükrén, a' híres Arago' nagy bámultára, ki nem tett fel annyi erőt, kedvencz csillagzataról.

Tedd egy légy' szárnyát a' napinagyító tűzhelyébe, 's a' nagyító' erejével versenyző. Da-

guerotype lemásolja a' légszárnyat az ő méretlen arányaiban, mellyeket tündér meséből kölcsönözteknek hinnénk. De szükség-e elbeszelnünk ezen roppant felfedezésnek, talán századunk' diszének végetlen alkalmaztatásait? A' Daguerotype' rendeltetése, hogy másdoszorozza a' természet' és mesterség' szép látmányait, mint a' könyvnyoinás másdoszorozza az emberi elme' remekeit. Ez egy mindentől kezelhető metszés; egy, gondolat' módjára engedelmes rajzón; a' világ' minden emléképiletinek, minden tájainak hű emlékezete; tösténti, önkéntes, fáradtalan másdoszorozása ezer remekeknek, mellyeket az idő feldöntött vagy alkotott a' föld' felszínén. A' Daguerotype' nélkülözhetlen úti társa lesz a' rajzolni nem tudó útasnak, és a' rajzolni nem érkező mivésznek. Segíteni fog elterjeszteni nálunk kevés költséggel a' legszebb mesterségművek' másolatait, mellyeknek még csak költséges és hűtelen másait bírjuk; nem sok időt vetek, 's ha nem akarunk magunk metszői lenni, elküldjük gyermekünket a' Muscumba illy meghagyással: három óra alatt itt légy egy Raphael' vagy Murillo' festvényével. Megirjuk Rómába: küldje el Kegyed nekem a' közelébbi futnokkal, a' Sz. Péter' kupoláját 's a' Sz. Péter' kupolája érkezik a' postával. Antwerpenbe méssz, bámulod a' Rubens' házat 's elküldöd építészédnek ezt a' házat, a' flamand szeszély remekét; ezt a' házat, írod, akarom én építeni; 's ezen hű rajzón, az építész a' kőnek, melly a' mivész' keze alatt csipkévé vált, minden czifrázatait felleli. Mától fogva a' Daguerotype' a' mesterségek' minden szükségait, az élet' minden szeszélyeit kielégíti. A' fejez' házat, melly alatt kedvesed rejtezik, ennek tudtán kívül elviszed magaddal. Magad másolatát készited egy szép Ingres-arczképnek 's azt mondod: mit bánom én már, ha ezt az arczképet nem is adák metsző kézbe? többel bírok egy metszetnél, éppen annyi mintha ma-

gát az Ingres' rajzát bírnám. Uram isten! hogy ezen jeles tükörnek hasznát vegyük nem kell nagy útzóknak lennünk a' sivatagokban Combes urral, nem nagy költőknek Lamartine-nal, nem a' déli Oroszhoz' pusztáit összejárni egy tudós és mivész had' vezérlésében Demidoff gróffal, az élet' legegyszerűbb, legédesebb szenvedélyeiben lesznek a' Daguerotype-nak saját haszna, saját bája; egy pillanatban előteremtett tárgyainkat: a' nagy atya' karos székét, gyermekünk' bölcsőjét, kedvestünk' sírját.

Daguerre urnak reménye van, hogy sikerülni fog neki az arczkép' levéte is, minden festett arczkép' segéde nélkül. Már útba van indítva nála egy erőmű' találása, mellynél fogva a' tárgy tökélyesen mozdulatlan marad; mert ezen neki bősüült másolnak a' Daguerotype-nak olly nagy a' hatalma, hogy azon pillanatban elő állítja a' vetett tekintetet, a' szemöldök' összehúzását, a' homlok' legcsekélyebb ránczát, a' legkisebb ingó hajfürtöt. Vedd a' szemlencsét; látod-e itt, a' síma homokon ezt a' többinél valamivel homályosb foltocskát? egy madár' árnya az, melly a' légben el fogottszállni.

Különös időszakban élünk mi; most semmit sem akarunk magunk csinálni, teremteni; de ellenben páratlan kitűréssel keressük a' módokat, hogy magunkért 's helyettünk működ-tessünk. A' gőz ötszörözte a' munkások' számát; kevés időre a' vasútak kettőztetni fogják ezt a' mulékony tökét, az éltet; a' lég kipótolta a' nap' helyét; jelenben számtalan próbák tétetnek utat találni a' légkörben. A' természet feletti eszközök' ezen dühé nem soká átment lesz a' dologiságok' világából az eszmék' világába, a' kereskedésből a' mivészetbe. Nem rég ideje, hogy a' Diagraphé-Gavard feltaláltatott, mellynek eszközlésével a' versaillesi menyezetek egy tapasztalatlan gyermek' kezétől vezérelve maguktól papirostra szállnak. Megint a' minapában egy más lángész, ugyan az a' ki

módot talált, kiülőleg másolni minden régi 's új vertpénzt, Colas úr egy kereket talált; mellynek segédével bámulatos és hihetlen igazsággal másodszerőzta a' Milo' Venusát. Imé, jelenben, egy réz lapra kent gyantárral Daguerre úr kipótolja a' rajz' és a' metszés' helyét. Folytás-sák csak, minél hamarább crómiveink lesznek, mellyek Moliére vigjátékokat dictálnak 's a' nagy Corneillével érő verseket csinálnak úgy légyen.

Egy javaslat fog tétetni a' kamarákban maga Arago úr által, hogy adjanak Daguerre-nak nem kiváltságlevelet, mert ő kész a' bánás' módját nyilvánítani, hanem egy nemzeti jutalmat, melly módot adjon neki még egyszer egy új találmány által magát kipúsztitni. Bizony, Francziaország minden constitutionalis nemzeti, és olly polgároktól, kik kevésbé hajlandók becsülni a' mi nem eke, szövöszék vagy kalapács, képeztetett okosság mellett is, nem jutalmazhatna még eléggé egy olly lángesz, melly erre az eredményre juta. Meg fogja kétségkívül adni az egyetemi metszés' szerzőjének nem azt a' jutalmat, mellyet érdemel, hanem csak azt a' jutalmat, mellyet kér. Aztán, miután Daguerreből olly gazdag embert csinált a' millyen híres; miután megnyitá neki az őt magának követelő Institut' ajtait, akkor Francziaország mondani fogja Európának: Már adtam neked a' gőzt; most hajolj le 's ezen új ajándékomat vedd fel lábaimtól.

Ú t ó i r a t.

Ezen leírása a' világot figyelemre gerjesztett csak nem megfoghatatlan találmánynak az elmés Janin Gyula' tollából származott 's ha nem tudományilag vagy gyárilag, legalább költőileg érdekes és elevenen jelenlítő. Egészben adtuk, nem megnyirbálva mint az Allg. Zeit., melly azon pajkosb szokelléseket 's nemzeti hiúság' kinövéseit, mellyeket a' figyelmes olvasó észre fogott venni; kihagyni jónak látta. Mi amazok' kiúrtását pedantságnak, ezeket nagyobb hiúságnak, diogenesi gögnek tartjuk.